

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1938 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) m. m.

I en den 8 april 1938 dagtecknad proposition nr 299, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid propositionen fogade förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av reglementet den 30 juni 1934 (nr 443) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (tjänstepensionsreglementet för arbetare) samt om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 (nr 543) angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare);

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen anförts, utfärda övergångsbestämmelser till samma kungörelser samt bestämmelser om ändrad lydelse av kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst.

Ifrågavarande kungörelseförslag äro såsom bilagor fogade vid detta utlåtande (*Bilagor A och B*).

Utskottet får, i den mån redogörelse för Kungl. Maj:ts förslag icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I en inom finansdepartementet upprättad promemoria har framlagts förslag om ändring av *tillgodoräkningsreglerna enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare*. Föredragande *departementschefen* har i ämnet anförut huvudsakligen följande:

En ändring av tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet för arbetare framstår såsom motiverad. Av vikt vore i synnerhet att tid, varunder arbetaren icke varit underkastad tjänstepensionsreglementet och ej själv bidragit till sin pensionering, i stor utsträckning nu överhuvud taget icke beaktades vid tillgodoräkningen. Det i promemorian framlagda förslaget innebure, att såsom tjänstår skulle tillgodoräknas två tredjedelar av all tid, varunder arbetare efter viss ålder utan att själv bidraga till sin pensionering i statens tjänst innehaft anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, i samband varmed den nuvarande skillnaden mel-

lan fortlöpande arbete och annat arbete skulle bortfalla såvitt anginge tjänstårsberäkningen. Genomförande av detta förslag torde vara ägnat att i väsentlig mån undanröja de nuvarande olägenheterna, och departementschefen ansåge sig böra förorda, att förslaget, som i huvudsak tillstyrkts av de i ärendet hörda myndigheterna, lades till grund för en omarbetning av hithörande bestämmelser.

Från vissa myndigheters sida hade framhållits, att de föreslagna reglerna skulle orsaka svårigheter vid tillämpningen genom att även kortvariga och spridda anställningstider komme att medräknas. I yttrandena hade likaså anförts, att begreppet huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla vore ägnat medföra tolkningssvårigheter. Departementschefen ansåge icke, att dessa erinringar borde föranleda frångående av promemoriaförslaget. Redan nu måste kortvariga anställningsperioder, som i anställningskedjan låge efter väntetiden (= den i 1 § 2 mom. tjänstepensionsreglementet såsom förutsättning för reglementets tillämplighet angivna anställningstiden), medräknas. De tolkningsspörsmål, som kunde uppstå i fråga om uttrycket huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, inställde sig även vid tillämpningen av de i kungörelsen nr 585/1934 meddelade summariska pensionsbestämmelserna, i vilka samma uttryck återfunnes utan att ändring eller förtydligande ifrågasatts. Därtill komme att innebörden av detta uttryck vid reglementets tillämpning kunde bliva av betydelse endast i de undantagsfall, då reglementet bleve tillämpligt å arbetare, som tidigare haft anställning med mer väsentligt avkortad arbetstid. I fråga om skogsarbete med ackordersättning, det mest betydelsefulla fallet då formellt krav på normal daglig arbetstid ej gällde, torde tvekan knappast böra råda om att arbetare regelmässigt skulle anses hava haft sin huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla genom skogsarbetet under de tider han varit bunden vid dylikt arbete.

Departementschefen ansåge sig i detta sammanhang böra framhålla, att prövning huruvida en anställning inneburit huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla alltid måste förutsätta ett bedömande av omständigheterna i det särskilda fallet och att det med hänsyn till de mycket varierande arbets- och avlöningsförhållandena syntes vara av vikt för en tillfredsställande tillämpning av pensioneringsbestämmelserna, att icke fordringarna i fråga om anställningens omfattning m. m. alltför hårt bundes vid siffermässiga normer. Å andra sidan syntes angeläget, att anställningsförhållandena för arbetare av vederbörande myndighet i möjligaste mån så bestämdes, att tvekan i nyssberörda hänseende icke uppkomme.

Från personalförbundens sida hade påyrkats, att tjänstårsberäkning skulle medgivas även för anställningstid före uppnådd ålder av 21 år. Denna åldersgräns infördes i samband med tillkomsten av tjänstepensionsreglementet för arbetare och innebure en skärpning i förhållande till tidigare gällande bestämmelser angående pensionering av arbetare, vilken skärpning ansågs möjlig då enligt reglementet det för hel pension erforderliga antalet tjänstår, vilket tidigare i vissa fall varit 35, samtidigt begränsades till 30. Om man undantog statens järnvägars och telgrafverkets verkstadsarbetare hade de utgående pensionernas medeltal icke tillnärmelsevis nått upp till hel pension. Med ledning av utredningen i ärendet torde medeltalet tjänstår för nu pensionerade arbetare kunna uppskattas till något över 15, om man bortsåge från de arbetarkategorier som varit delaktiga i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal. Även om detta medeltal kunde antagas i framtiden stiga i den mån arbetarna allt längre tid varit under reglementets tillämpning före pensioneringen, torde dock vara klart, att arbetare, särskilt säsongarbetare, i mycket stor utsträckning icke komme att uppnå 30 tjänstår utan finge åt-

nöjas med avkortad pension. Med hänsyn härtill och då beträffande arbetare ur sakliga synpunkter icke torde föreligga anledning att i tillgodoräkningshänseende göra åtskillnad mellan arbete, som utförts mellan 18 och 21 års ålder, och senare utfört arbete, förordade departementschefen en ned-sättning av åldersgränsen till 18 år. Ändringens praktiska betydelse vore svår att närmare angiva utan ingående undersökning, men man torde kunna utgå ifrån att ett betydande antal arbetare varit anställda i statens tjänst någon del av tiden mellan 18 och 21 års ålder.

De i promemorian föreslagna ändringarna innebure en förbättring av enligt nuvarande regler bestämda pensioner med omkring 10 procent, vilken siffra icke torde mera avsevärt rubbas, om tillgodoräkningsrätten utvidgades till att även avse anställningstid mellan 18 och 21 års ålder.

Merkostnaderna på grund av de föreslagna pensionsförbättringarna torde med nuvarande pensionärsbestånd komma att uppgå till omkring 100,000 kronor för år, dyrtidstillägg ej inräknat.

I fråga om de nya *bestämmelsernas ikraftträdande* har i den förut omförmälda promemorian framhållits, att det syntes rimligt, att de av de nya reglerna föranledda pensionsförhöjningarna finge i viss utsträckning tillgodonjutas retroaktivt. Denna retroaktiva tillämpning syntes lämpligen böra begränsas så, att uppkommande förhöjningar finge åtnjutas tidigast från och med den 1 juli 1937, d. v. s. den tidpunkt, då ett ikraftträdande tidigast kunnat ifrågakomma, om de nya reglerna beslutats av 1937 års riksdag. De nya reglernas retroaktiva verkan skulle sålunda begränsas till ett år. Vad sålunda kunde komma att beslutas borde äga motsvarande tillämpning i fråga om uppskjuten livränta.

Departementschefen har för sin del anfört följande:

De föreslagna ändringarna syntes böra träda i kraft den 1 juli 1938.

Med hänsyn till den stränga återhållsamhet beträffande retroaktiv tillämpning av pensionsbestämmelser, som statsmakterna plägat iakttaga, ansåge departementschefen sig icke kunna tillstyrka en längre gående retroaktiv tillämpning än som föreslagits i promemorian eller från och med den 1 juli 1937.

Utredningen i ärendet hade visat, att i vissa fall, då arbetares ansökan om sjukpension avslagits på grund av att han icke kunnat såsom erfordrades räkna 10 tjänstår, han skulle hava kommit i åtnjutande av dylik pension vid tillämpning av nu föreslagna bestämmelser om tillgodoräkning. Beträffande dessa fall syntes departementschefen starka billighetsskäl tala för att ansökningarna, i den mån pensionssökanden alltjämt vore i livet, upptoges till förnyad prövning enligt de nya tillgodoräkningsregler, som kunde bliva beslutade, och med iakttagande av samma föreskrift i fråga om retroaktivitet, som av departementschefen nyss förordats.

Bestämmelserna om de nya stadgandenas retroaktiva tillämpning syntes lämpligen icke böra intagas i författningstexten. I stället torde bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat meddela nödiga föreskrifter i ämnet.

Retroaktiv tillämpning torde icke böra förekomma beträffande bestämmelserna om ändring av 2 § 3 mom. och 3 §.

I förenämnda promemoria har framhållits, att genomförande av ändrade regler för tillgodoräkning av tjänstår enligt tjänstepensionsreglementet för

arbetare kunde medföra viss inverkan på de enligt *familjepensionsreglementet för arbetare* utgående pensionerna, enär dessa enligt 4 § 4 mom. vore direkt beroende av det antal tjänstår, som tillgodoräknades jämlikt tjänstepensionsreglementet.

Departementschefen har anfört bland annat:

Därest tjänstårsberäkningen enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare gjordes oberoende av skillnaden mellan anställning i fortlöpande arbete och annan anställning, torde icke heller i familjepensionshänseende dylik åtskillnad böra iakttagas. Den nuvarande övergångsbestämmelsen till familjepensionsreglementet torde i enlighet härmed böra anslutas till de av departementschefen föreslagna ändringarna i tjänstepensionsreglementet så att arbetare för familjepension finge helt tillgodoräkna den anställning i statens tjänst före familjepensionsreglementets ikraftträdande, som han helt eller delvis ägde tillgodoräkna jämlikt tjänstepensionsreglementet. För att övergångsbestämmelsen skulle bli tillämplig även å arbetare, som tillfälligtvis icke innehade anställning vid familjepensionsreglementets ikraftträdande, hade även vidtagits sådan jämkning, att övergångsbestämmelsens tillämplighet gjorts beroende av huruvida tjänstepensionsreglementet för arbetare vunnit tillämpning å vederbörande vid familjepensionsreglementets ikraftträdande. De uppkommande kostnadsökningarna torde stanna vid relativt obetydliga belopp.

De föreslagna ändringarna torde böra givas samma retroaktiva tillämpning som föreslagits beträffande tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet och torde även bestämmelserna härom få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Enligt de *summariska pensioneringsbestämmelserna* i kungörelsen nr 585/1934 finge anställningstid tillgodoräknas från och med 21 års ålder. Därest åldersgränsen för tjänstårsberäkning sänkes till 18 år enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare, syntes det *departementschefen*, att motsvarande ändring borde vidtagas i kungörelsen nr 585/1934 med i huvudsak samma retroaktiva tillämpning, som föreslagits för ändringarna i tjänstepensionsreglementet för arbetare, vartill riksdagens bemyndigande syntes böra inhämtas.

Slutligen har *departementschefen* ansett, att arbetare borde få tillgodoräkna tjänstår för tid, varunder han varit *ledig för offentligt uppdrag*. Med hänsyn till att dylik tillgodoräkning principiellt borde vara förbunden med skyldighet att vidkännas pensionsavdrag, syntes det *departementschefen* lämpligt, att tillgodoräkningen begränsades till att avse ledighet för sådant offentligt uppdrag, för vilket ersättning utbetalades av statsmedel. Vad anginge frågan om erforderliga författningsändringar, ansåge *departementschefen* sig kunna biträda ett av statskontoret framställt förslag, att ändring borde vidtagas allenast av 9 § av kungörelsen nr 581/1934 med föreskrifter rörande tillämpning av tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Utredningen i förevarande ärende har övertygat utskottet om att en ändring av tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet för arbetare är av behovet påkallad. Emot det i sådant avseende nu framlagda förslaget

Utskottet.

har utskottet icke funnit anledning till erinran. Utskottet biträder jämväl vad i propositionen föreslagits beträffande ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till familjepensionsreglementet för arbetare samt den ifrågasatta ändringen i kungörelsen nr 585/1934 med summariska pensioneringsbestämmelser. De av departementschefen anförda skälen för medgivande av retroaktiv tillämpning av vissa av de nya bestämmelserna från och med den 1 juli 1937 hava förefallit utskottet bärande.

Utskottet får slutligen framhålla, att utskottet delar departementschefens uppfattning om att de erforderliga författningsändringarna för genomförandet av förslaget om tillgodoräkning av ledighet för sådant offentligt uppdrag, för vilket ersättning utbetalas av statsmedel, lämpligen synas kunna vidtagas genom vederbörlig ändring i tillämpningsföreskrifterna till tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 20 maj 1938.

På bankoutskottets vägnar:

BJ. HOLMGREN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Holmström, Friggeråker, Nilsson* i Mölndal, *Swartling** och *Sundvik*;

från andra kammaren: herrar *Holmgren, Lovén, Paulsen, Andersson* i Falkenberg*, *K. A. Westman, Gustavson* i Västerås, *Osberg* och *Svedman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av reglementet den 30 juni 1934 (nr 443) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (tjänstepensionsreglementet för arbetare).

Härigenom förordnas, att 1 § 1 och 2 mom., 2 § 2 och 3 mom. samt 3 § andra stycket reglementet den 30 juni 1934 angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst ävensom punkterna 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till samma reglemente skola hava ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

1 §.

1. Detta reglemente äger tillämpning å sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Övergår arbetare från arbete av fortlöpande natur till annat arbete eller inskränkes arbetstiden, skall — under förutsättning, att hans anställning i statens tjänst alltjämt utgör hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla — reglementet dock fortfarande tillämpas å honom.

2. Såsom förutsättning för reglementets tillämplighet gäller, att arbetaren nått en levnadsålder av minst 21 år samt innehaft arbetaranställning i statens tjänst i arbete av fortlöpande natur och med en arbetstid av normal omfattning antingen 21 månader i följd eller minst 7 månader under vart och ett av tre på varandra följande kalenderår eller ock tillhoppa 30 månader under högst fem på varandra följande kalenderår.

Arbetare skall — — — reglementets föreskrifter.

2 §.

2. Såsom tjänstår enligt detta reglemente skall jämväl tillgodoräknas

a) tid, för vilken arbetare, utan att detta reglemente varit å honom tillämpligt, vidkänts avdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa; samt

b) två tredjedelar av den tid, under vilken arbetare efter uppnådd ålder av 18 år, utan att vidkännas pensionsavdrag eller erlägga pensionsavgift, i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

3. Har arbetare i samband med statens övertagande av kommunalt driven verksamhet eller av enskilt företag övergått till statens tjänst, beror på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, om och i vad mån tid, under vilken arbetaren innehaft anställning hos den föregående arbetsgivaren, må tillgodoräknas honom såsom tjänstår.

3 §.

Från och med — — — bestämmelserna i 4 §.

Vid tillämpning av detta stadgande må tid, varunder reglementet icke varit å arbetaren tillämpligt, räknas såsom tjänstår endast i den mån arbetaren för sådan tid vidkänts avdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa.

Är arbetare — — — nämnda tidsperiod.

Övergångsbestämmelser.

2. Arbetare, som vid reglementets ikraftträdande är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må såsom tjänstår tillgodoräkna två tredjedelar av den tid före ikraftträdandet, som han enligt för kassan gällande bestämmelser utan att därunder hava erlagt pensionsavgift ägt tillgodoräkna såsom tjänstår, även om anställningen under nämnda tid icke uppfyllt de förutsättningar, om vilka i 2 § 2 mom. b) förmäles.

3. Arbetare, vilken vid reglementets ikraftträdande ej är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må, om han avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de i 2 § innefattade bestämmelserna icke kan räkna tjugufem tjänstår, av tid, varunder han före ikraftträdandet innehaft statsanställning, som i 2 § 2 mom. b) sägs, såsom tjänstår för pension tillgodoräkna, i den mån så erfordras för att uppbringa antalet tjänstår till tjugufem, fyra femtedelar om avgången äger rum före den 1 januari 1940 samt tre fjärdedelar om avgången äger rum under tiden 1 januari 1940—31 december 1944. De nu föreskrivna grunderna för beräkning av tjänstår skola i tillämpliga delar gälla jämväl vid avgörande av fråga huruvida arbetare, som avgår före den 1 januari 1945, kan räkna för rätt till sjukpension erforderligt antal tjänstår.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1938. Beträffande kungörelsens tillämpning å arbetare, som avgått ur tjänst före nämnda dag, skall gälla vad därom särskilt stadgas.

Bilaga B.

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 (nr 543) angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare).

Härigenom förordnas, att övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst skall hava följande ändrade lydelse:

Detta reglemente — — — sin anställning.

I fråga om arbetare, å vilken tjänstepensionsreglementet för arbetare vunnit tillämpning före familjepensionsreglementets ikraftträdande och som vid sin död kvarstod i tjänst eller enligt 4 § 5 mom. här ovan skall anses hava kvarstått i tjänst eller åtnjöt pension, skall — även i den mån detta ej följer av 4 § 4 mom. — för bestämmande av familjepension åt hans efterlevande såsom tjänstår räknas den tid, under vilken han, innan detta reglemente blev å honom tillämpligt, i statens tjänst innehaft anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, ävensom, därest han övergått från enskilt företags till statens tjänst i samband med statens övertagande av sådant företag, den tid i det enskilda företagets tjänst, som han med tillämpning av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för arbetare förklarats skola få tillgodoräkna såsom tjänst-år.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1938. Beträffande kungörelsens tillämpning i fråga om arbetare, som avlidit före nämnda dag, gäller vad därom särskilt stadgas.

